MBO Raad

NRTO
Nederlandse Raad voor Training en Opleiding

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Examenagenda mbo 2015-2020

Examenagenda mbo 2015-2020

De publiek en privaat bekostigde scholen in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), zoals vertegenwoordigd in respectievelijk de MBO Raad en NRTO, en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) hebben afspraken gemaakt over de verdere verbetering van de kwaliteit van de examinering in het mbo in de Examenagenda mbo 2015-2020.

Mbo-sector zet in op Examenagenda 2015-2020

Vertrouwen in de waarde van mbo-diploma's is voor studenten, werkgevers en de maatschappij van groot belang. Het diploma geeft mbo-studenten een vliegende start op de arbeidsmarkt en wordt door het bedrijfsleven op een hoog niveau blijvend gewaardeerd. Om dit te bereiken moet de kwaliteit van de examinering boven elke twijfel verheven zijn. Mbo-scholen hebben daarom de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in gerichte scholing van medewerkers, verbetering van exameninstrumenten, evaluaties en audits van het examenproces. Daarbij hebben zij ingezet op verdere standaardisering van examinering, professionalisering van examenfunctionarissen, een goede borging van alle examenprocessen, het in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven ontwikkelen van kwalitatief goede exameninstrumenten en de verbetering van examinering in de beroepspraktijk.

De agenda betekent voor scholen een nieuwe, massieve inzet op de verdere verbetering van de kwaliteit van examinering. Over diverse aspecten zoals de exameninstrumenten, de wijze van examinering in de praktijk, de inzet van praktijkbegeleiders en de validering van examens worden nadere afspraken gemaakt op de geëigende tafels van sociale partners en onderwijs van SBB en voorzien van passende maatregelen.

Aanleiding

De examenkwaliteit is ondanks alle acties van scholen nog bij teveel opleidingen niet op orde en dat geldt ook voor de borging van de examenkwaliteit en de publieke verantwoording. Daarom heeft de mbo-sector zelf het initiatief genomen voor deze examenagenda. Mbo-scholen zien de noodzaak en urgentie om zich in te spannen voor de verdere verbetering van de examenkwaliteit. Hoe de mbo-scholen[1] de verdere verbetering van de examenkwaliteit realiseren en zichtbaar maken, staat in deze examenagenda die de ondertekende partijen onderschrijven. Ook het georganiseerde bedrijfsleven onderschrijft het belang van de examenagenda en is bij de uitvoering ervan betrokken. Dit garandeert commitment en ook vertrouwen bij het afnemende bedrijfsleven in de vakkundigheid van gediplomeerde mbo'ers.

De examenagenda kenmerkt zich door een integrale aanpak, gericht op alle facetten van de examinering[2]: van constructie, vaststelling, afname en beoordeling tot diplomering, borging en verantwoording. Met deze agenda verplichten scholen zich tot activiteiten om de examineringskwaliteit

---

[1] Als in deze tekst over mbo-scholen wordt gesproken, gaat het om zowel private als publiek bekostigde mbo-scholen in termen van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB).

[2] Deze agenda is gebaseerd op de Procesarchitectuur Examinering (PE) die alle elementen van de gehele keten van het examenproces aangeeft en in het mbo als uitgangspunt geldt voor de examinering. Zie: kwaliteitsborging.examineringmbo.nl.

verder te verbeteren. Voorgenomen beleidsmaatregelen en wetswijzigingen vanuit het ministerie van OCW en het toezicht door de Inspectie van het Onderwijs sluiten daar goed op aan.

Complexe context

De mbo-scholen voeren de examenagenda uit in een complexe context. Ook andere maatregelen hebben gevolgen voor de examinering. De mate van succesvolle implementatie van die maatregelen is mede van invloed op de resultaten van de verbetering van de examenkwaliteit in het mbo. Het gaat dan bijvoorbeeld om de volgende maatregelen:

- Met ingang van 1 augustus 2016 vindt de implementatie van de herziene kwalificatiestructuur plaats waarbij mbo-scholen de opleidingen gebaseerd op herziene kwalificatiedossiers en keuzedelen invoeren. Hierdoor wijzigt de inhoud van opleidingen en examens. Er is sprake van een andere wijze van beschrijven van kwalificatie-eisen, er kan sprake zijn van een andere clustering van kwalificaties/-dossiers en keuzedelen zijn nieuw.
- De gefaseerde invoering van de centrale examens voor generieke examenonderdelen Nederlandse taal, rekenen en (voor niveau 4-opleidingen) Engels en het gefaseerd meetellen van de resultaten voor de slaag-/zakbeslissing voor het diploma.

Bovenstaande maatregelen hebben niet alleen gevolgen voor de inhoud van examens, maar maken ook de organisatie complexer. Bijvoorbeeld vanwege de zogenoemde cohortenproblematiek: welke exameneisen gelden voor welke student in welk studiejaar en onder welke voorwaarden kan een student vrijstelling krijgen?

Doelen

De Examenagenda mbo heeft als doel dat de basiskwaliteit[3] van de examinering, inclusief de borging ervan en de publieke verantwoording erover, bij alle mbo-opleidingen zo snel mogelijk op orde is. Dat doel staat in het teken van het - meer algemene – hoofddoel. Namelijk: het behoud en de verdere versterking van het vertrouwen in en het civiel effect van een mbo-diploma.

Zichtbare verbetering

De stand van zaken en de mate van verbetering van de examenkwaliteit en de borging ervan wordt jaarlijks zichtbaar door:

- de jaarlijkse examenverslagen van de scholen zelf;
- de rapporten van de Inspectie van het Onderwijs over de dat jaar onderzochte scholen, met een beeld van de examenkwaliteit van de onderzochte opleidingen (staat van de instelling);
- het jaarlijkse Onderwijsverslag van de Inspectie van het Onderwijs, met het representatieve[4] landelijke totaalbeeld van de examenkwaliteit in het mbo (staat van het onderwijs).

---

[3] De door de minister vastgestelde standaarden voor de examenkwaliteit en de bijhorende normering geven de vereiste basiskwaliteit voor de examinering aan. Deze zijn vastgelegd in de Regeling standaarden examenkwaliteit mbo 2012, evenals in het Toezichtkader BVE 2012.

- Standaard 1: Het exameninstrumentarium sluit aan op de uitstroomeisen en voldoet aan de toetstechnische eisen.
- Standaard 2: De examenprocessen van afname en beoordeling zijn deugdelijk.
- Standaard 3: De diplomering is deugdelijk.

[4] Het landelijke totaalbeeld is representatief voor de bekostigde opleidingen in het mbo.

Uitvoering
Mbo-scholen zijn én blijven verantwoordelijk voor de examinering, in samenspraak met het georganiseerde bedrijfsleven. Bij de uitvoering van onderdelen van deze examenagenda werken mbo-scholen vanuit het gedeelde eigenaarschap voor het mbo nauw samen met het bedrijfsleven, op landelijk niveau binnen de sectorkamers van SBB en op regionaal niveau. Om bovenstaande ambities te realiseren zijn collectieve afspraken nodig van mbo-scholen met het bedrijfsleven over exameninstrumenten, en tussen scholen over examenprocessen, examencommissies, professionalisering en transparante verantwoording hierover in de jaarlijkse examenverslagen van scholen. De afspraken zijn concreet, zodat scholen weten wat van hen verwacht wordt en ze elkaar er ook aan kunnen houden. Ze werken daarbij samen en stemmen met elkaar en het bedrijfsleven af. Ze delen goede voorbeelden, praktijken, kennis en producten met elkaar en leren van elkaar over effectieve en doelmatige maatregelen. De examenagenda zorgt voor een gerichte en efficiënte aanpak, die de scholen door de examenverslagen voor iedereen transparant maken.

De examenagenda mbo bestaat uit drie lijnen
De mbo-sector realiseert de bovenstaande doelen door de activiteiten op volgende drie lijnen:

Lijn 1: Exameninstrumenten op orde
Exameninstrumenten horen van onberispelijke kwaliteit te zijn en een betrouwbare en valide examenafname mogelijk te maken. Mbo-scholen zetten exameninstrumenten in die aan examenstandaard 1 voldoen en volgens mbo-brede criteria zijn ontwikkeld; dat is gewaarborgd voorafgaand aan de afname. Hierbij streven scholen naar het samen onderling én samen met het (georganiseerd) bedrijfsleven ontwikkelen van exameninstrumenten en inkoop van deze collectief ontwikkelde exameninstrumenten.

Om dit te realiseren zetten de ondertekenaars in op onderstaande activiteiten:

- Mbo-scholen en bedrijfsleven ontwikkelen (in samenwerking met examenleveranciers) één set van mbo-brede criteria die leidend is voor het construeren en vaststellen van exameninstrumenten, inclusief deskundigheidseisen voor constructeurs en vaststellers. Deze set bestaat naast examenstandaard 1 uit criteria die betrekking hebben op randvoorwaarden om te komen tot de vereiste basiskwaliteit van exameninstrumenten. Concreet betekent dit dat bijvoorbeeld de constructeur en vaststeller van een exameninstrument niet dezelfde persoon mag zijn en dat afspraken met het bedrijfsleven, zoals in de examenprofielen, worden uitgevoerd.
- Deze mbo-brede criteria zijn ook richtinggevend bij externe validering van exameninstrumenten en de ondertekenaars bepleiten dat deze ook richtinggevend zijn bij certificering van examenleveranciers.
- Mbo-scholen werken samen aan een optimaal aanbod van in te kopen exameninstrumenten voor alle opleidingen gebaseerd op de herziene kwalificatiestructuur. Zij ontwikkelen dit óf in samenwerking met examenleveranciers óf in andersoortige samenwerkingsverbanden mede op initiatief van de bedrijfstakgroepen van de MBO Raad.
- Mbo-scholen kopen in principe (samen ontwikkelde) exameninstrumenten in. Wanneer er geen goed en passend aanbod is, ontwikkelen zij zelf exameninstrumenten. Dit doen zij op basis van de mbo-brede set van criteria voor het construeren en vaststellen van exameninstrumenten.

- De scholen verantwoorden in hun jaarlijkse examenverslag hun beleidskeuzes over de in te zetten exameninstrumenten bij elke opleiding (inkoop, of zelf of in samenwerking ontwikkeld). Bij inzet van zelf of in samenwerking ontwikkelde exameninstrumenten verantwoorden zij zich over de toepassing van de bovengenoemde mbo-brede set van criteria en externe validering.
- De mbo-scholen spannen zich in om in samenwerking met examenleveranciers de beveiliging en standaardisatie van digitale kennisexamens te optimaliseren.
- Externe validering is een sluitstuk voor de kwaliteitsborging van exameninstrumenten. Mbo-scholen zorgen vanaf het van kracht worden van deze verplichting voor externe validering van alle zelf of samen ontwikkelde exameninstrumenten. De wijze waarop externe validering gebeurt, kan variëren binnen de formele kaders. MBO Raad, NRTO en OCW bezien hoe externe validering op een deugdelijke en uitvoerbare wijze vorm gegeven kan worden. Zij maken hierover duidelijke afspraken met het georganiseerde bedrijfsleven en andere relevante stakeholders. Vanaf dat moment geldt voor ingekochte exameninstrumenten dat een school deze bij een gecertificeerde examenleverancier moet hebben ingekocht.

Lijn 2: Examenprocessen in control
Examenprocessen zijn eenduidig belegd door mbo-scholen: de taken en verantwoordelijkheden van de betrokken examenfunctionarissen zijn duidelijk in de verschillende stappen van het examenproces. Dit vraagt structurele kwaliteitsborging waarbij scholen op basis van feedback en analyse gerichte (verbeter)acties oppakken, met een duidelijke positie van de examencommissies. Daarbij is geborgd dat de examinering voldoet aan de examenstandaarden[5].

Om dit te realiseren zetten de ondertekenaars in op onderstaande activiteiten:

- Mbo-scholen maken mbo-brede afspraken over de kenmerkende elementen van krachtige en competente examencommissies en de realisatie daarvan. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat examencommissies deskundig en kwaliteitsbewust zijn, onafhankelijk zijn gepositioneerd en adequaat hun formele taken uitvoeren[6].
- Mbo-scholen evalueren systematisch de kwaliteit van hun examinering. Dit betekent dat iedere mbo-school zorgt dat - onder verantwoordelijkheid van en zichtbaar gesteund door het college van bestuur / de directie - de examencommissie zich met gepaste grondigheid en frequentie vergewist van de kwaliteit van de exameninstrumenten, de afname (o.a. in de beroepspraktijk), de beoordeling, de besluitvorming over de diplomering en de deskundigheid van bij de examinering betrokken personen.
- Iedere mbo-school zorgt ervoor dat leden van examencommissies over de nodige bekwaamheden en kennis beschikken, procedures en processen naleven, hun verantwoordelijkheid nemen, integer handelen en het belang van de examenkwaliteit bij elke opleiding benadrukken en voorop stellen.

---

[5] Dit betekent dat de examenafname, in het bijzonder in de beroepspraktijk, en de beoordeling aan examenstandaard 2 voldoen en de besluitvorming over de diplomering aan examenstandaard 3. Scholen zorgen daarbij dat de borging door de examencommissie aan examenstandaard 3 voldoet.
[6] Deze elementen zijn gebaseerd op het onderzoek van IVA Onderwijs 'De kracht van de examencommissie', maart 2015 en ze sluiten aan bij de beoogde wetswijziging examencommissies mbo.

- Mbo-scholen ontwikkelen een auditinstrumentarium dat zij kunnen benutten bij de evaluatie en borging van de examenkwaliteit en examinering in de praktijk. Daarbij kijken ze ook naar de rol van het afnemend werkveld. Bijvoorbeeld bij de wijze waarop examencommissies zich vergewissen van betrokkenheid van het bedrijfsleven bij examinering.
- Elke mbo-school verantwoordt zich in het jaarlijkse examenverslag over:
  - de wijze van evaluatie van de examenkwaliteit (o.a. aan de hand van de standaarden voor de examenkwaliteit en bijvoorbeeld via het auditinstrumentarium);
  - de uitkomsten van de evaluatie (o.a. de stand van de examenkwaliteit op de onderscheiden standaarden bij de onderscheiden opleidingen);
  - het voorgenomen beleid in het licht van de uitkomsten en van de analyse van de oorzaken van eventuele tekortkomingen (o.a. de eventuele benodigde verbeteracties om de vereiste basiskwaliteit zo spoedig mogelijk te realiseren; waaronder de inzet voor de activiteiten uit de Examenagenda mbo);
  - eigen kwaliteitsdoelstellingen en door de sector zelf opgestelde kwaliteitscriteria (naast de examenstandaarden) en de mate van realisatie daarvan.

  Kortom, het examenverslag maakt inzichtelijk hoe een school de pdca-cyclus bij examinering doorloopt. Het maakt duidelijk bij welke opleidingen de examenkwaliteit op orde is en bij welke opleidingen dat nog niet het geval is, met daarbij de verbeteracties gericht op het zo spoedig mogelijk wegwerken van de tekortkomingen. Daarbij vermeldt de school op welke wijze zij het afnemende werkveld heeft geraadpleegd en betrokken. In het verslag staat ook welke resultaten de verbeteracties hebben gehad en hoe de school omgaat met opleidingen waar de examenkwaliteit onvoldoende is gebleven ondanks de verbeteracties. Het examenverslag is onderdeel van het Geïntegreerd Jaardocument / Verslag van Werkzaamheden.
- De examenverslagen dienen ook als basis voor het gesprek tussen scholen onderling en tussen scholen en het regionale bedrijfsleven over de verbetering van examenkwaliteit en om beleidskeuzes over examinering eventueel te heroverwegen. Andere scholen kunnen daarvan leren en op basis daarvan gerichte en meer effectieve acties inzetten.
- Onder andere op basis van de examenverslagen ontwikkelt het Servicepunt examinering mbo handreikingen en ontplooit het activiteiten om leden van examencommissies te ondersteunen hun rol professioneel uit te voeren.
- De MBO Raad en NRTO adviseren namens de aangesloten scholen over het inspectietoezicht op examinering binnen het traject van de herziening van het Toezichtkader mbo. Doel is dat scholen vóóraf helderheid hebben over wat er van hen wordt verwacht op het vlak van de vereiste basiskwaliteit bij examinering, onder andere als het gaat om de dekking van de eisen uit het kwalificatiedossier bij mbo-examens (het zogenoemde dekkingspercentage).
- Het ministerie van OCW ontwerpt wetgeving die gericht is op de versterking en verduidelijking van de positie, taken en bevoegdheden van examencommissies en op verduidelijking van de taak van het bevoegd gezag voor de school, benoeming en samenstelling van de examencommissie.

Lijn 3: Professionaliteit op orde

Om de examinering goed vorm te geven en uit te voeren geldt dat alle betrokkenen bij de examinering deskundig moeten zijn en blijven.

Om dit te realiseren zetten de ondertekenaars in op onderstaande activiteiten:

- Mbo-scholen zetten gericht in op de verdere professionalisering van hun examenfunctionarissen en (samen met het bedrijfsleven) op de beoordelaars uit de beroepspraktijk.
- De MBO Raad en NRTO zorgen voor de doorontwikkeling van de Beschrijvingen van Examentaken (BET's) en maken daarvan een handzame beschrijving van deskundigheidseisen voor alle examenfunctionarissen. Daarnaast ontwikkelen de MBO Raad en NRTO nieuwe BET's voor examencommissieleden. Deze kunnen scholen en cursusaanbieders landelijk inzetten in scholings- en/of certificeringstrajecten.
- De MBO Raad ontwerpt voor de publiek bekostigde mbo-scholen een systeem voor certificering en/of opname in het (leraren)register van examenfunctionarissen met onderscheiden examentaken.
- De MBO Raad bevordert de opname van kennis en vaardigheden over examinering in het curriculum van de lerarenopleidingen.

Ministerie van OCW faciliteert en stelt kaders

Het ministerie van OCW faciliteert mbo-scholen bij het uitvoeren van de afspraken uit de examenagenda, onder andere door:

- het financieel ondersteunen van het Servicepunt examinering mbo tot tenminste december 2017, zodat het servicepunt scholen kan helpen bij de realisatie van de examenagenda[7];
- de additionele middelen die scholen ontvangen voor de verdere professionalisering van examenfunctionarissen;
- de additionele middelen die het ministerie beschikbaar heeft gesteld voor de ondersteuning van scholen bij de voorbereiding van opleidingen, inclusief de examinering, op de implementatie van de herziene kwalificatiestructuur.

Ook zorgt het ministerie voor passende wet- en regelgeving die de kaders aangeven waarbinnen scholen de examinering moeten inrichten en uitvoeren, onder andere over de examencommissies en de externe validering.

Tijdpad

De examenagenda geldt voor de periode 2015-2020. De collectieve afspraken werken de ondertekenaars in 2015 nader uit, waar relevant in samenwerking met het georganiseerde bedrijfsleven. De te ontwikkelen producten zijn in het studiejaar 2015-2016 beschikbaar voor scholen.

Mbo-scholen werken continu aan kwaliteitsverbetering. Zichtbare resultaten op het gebied van de verbetering van de examenkwaliteit, gespecificeerd op de drie examenstandaarden, zijn daarom al op kortere termijn te verwachten. Jaarlijks wordt de feitelijke stand van zaken en de verbetering ten opzichte van het voorafgaande jaar zichtbaar, onder andere in het Onderwijsverslag van inspectie.

---

[7] Hierbij is ook sprake van cofinanciering door scholen.

Sturing, afstemming, monitoring
Voor een succesvolle realisatie van deze examenagenda is de inzet van alle scholen, het bedrijfsleven en overige betrokkenen nodig evenals nauwe samenwerking tussen alle betrokken partijen. Voor de monitoring van de voortgang wordt een klankbordgroep ingericht. Hierin zitten vertegenwoordigers van de scholen (publiek én privaat bekostigd), MBO Raad, NRTO, sociale partners, het Servicepunt examinering mbo, het Servicepunt Invoering Herziening Kwalificatiestructuur (IHKS), het ministerie van OCW en de inspectie. Zij reflecteren op de voortgang van de activiteiten, producten, behaalde resultaten, samenwerking van de partijen en actuele ontwikkelingen ten aanzien van de examinering in het mbo. Waar nodig adviseert de klankbordgroep over tussentijdse actualisering van de examenagenda[8].

De MBO Raad stelt in overleg met de NRTO en het Servicepunt examinering mbo een actieprogramma op voor de ondersteuning van scholen bij de uitvoering van de examenagenda, met ondersteuningsactiviteiten, -producten, een bijpassende planning en begroting. Het servicepunt is betrokken bij de uitvoering hiervan.

Bunnik, 1 oktober 2015

Jet Bussemaker	Jan van Zijl	Hans Hillen
minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)	voorzitter van vereniging MBO Raad	voorzitter van Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO)

[8] Zo kwam in overleg met sociale partners de vraag naar voren om de kwaliteit van examinering in de beroepspraktijk en m.n. de professionalisering van daarbij betrokken functionarissen bij bedrijven over en weer van een ambitie te voorzien.